

Sygn. akt II PK 268/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)
SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)
SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia "Towarzystwo L." działające na rzecz pracownika S.W.
przeciwko B. Polska spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
o ryczałt za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego w [...] z dnia 28 kwietnia 2016 r.,

- 1. oddała skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od powoda Stowarzyszenia "Towarzystwo L." na rzecz pozwanej B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w [...] kwotę 2. 700 zł (słownie dwa tysiące siedemset) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w [...] wyrokiem z dnia 19 listopada 2015 r. oddalił powództwo „Towarzystwa L.” działającego na rzecz S.W. o zasądzenie od pozwanej „B.” Polska Spółki z o.o. w [...] kwoty 53.204,01 zł tytułem ryczału za noclegi w okresie od dnia 1 lutego 2010 r. do dnia 19 listopada 2011 r. oraz zasądził od powoda „Towarzystwa L.” na rzecz pozwanej kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

W sprawie tej ustalono, że S.W. pracował w pozwanej Spółce w okresie od dnia 8 października 2009 r. do dnia 31 grudnia 2011 r. na stanowisku kierowcy w transporcie międzynarodowym. Wynagrodzenie pracowników pozwanej składało się z wynagrodzenia zasadniczego, ryczału za pracę w godzinach nadliczbowych oraz diety w wysokości 45 euro za każdy dzień pobytu poza granicami Polski, o czym informowano pracowników przed podjęciem przez nich zatrudnienia oraz podczas podpisywania umowy o pracę. S.W. nie miał obowiązku rozliczania się z wypłaconych mu diet, przedstawiania rachunków. W ramach obowiązków służbowych odbywał podróże służbowe po całej Europie, głównie we Francji, Belgii, Holandii, Luksemburgu. W zależności od długości podróży służbowej miał możliwość powrotu do bazy we Francji lub nocowania w trasie. Pozwana zapewniała swoim pracownikom bezpłatny nocleg na terenie bazy we Francji, w lokalu socjalnym w M., do którego pracownik mógł przynieść własny materac. Kierowcy mieli również możliwość zaparkowania w bazie u klienta, skorzystania z toalety, prysznic. Pracownikom przebywającym na terenie bazy zlecano czasami dodatkowe zadania, dlatego woleli oni nocować poza bazą. Lokal socjalny w bazie na terenie Francji bywał też zamknięty między innymi z uwagi na zniszczenia spowodowane bójką kierowców, uszkodzenia zamka.

S.W. podczas podróży służbowych spał w kabinie samochodu, nawet podczas pobytu na terenie bazy pozwanej. W trakcie zatrudnienia jeździł ciągnikami siodłowymi z naczepą marki Renault, Iveco. Pojazdy były wyposażone w sypialnię w kabinie, w której znajdowały się dwa łóżka. Kabiny były ogrzewane i klimatyzowane. Z ogrzewania można było korzystać niezależnie od tego czy silnik pojazdu był włączony. Kabiny były dobrze wyciszone, umożliwiały wypoczynek w nocy. Pozwana w okresie zatrudnienia wpłacała S.W. diety w wysokości 45 euro za dobę. U pozwanej nie obowiązywał nakaz, aby kierowcy pilnowali pojazdu podczas

załadunku i rozładunku ani znajdującego się w nim towaru. Było generalnie zalecane, aby kierowca wybierał bezpieczny parking, tj. oświetlony, wyposażony w sanitariaty. Obecnie pozwana nadal wypłaca zatrudnionym kierowcom kwotę 45 euro, przy czym połowa tej kwoty to dieta, druga połowa to ryczałt za noclegi. S.W. w okresie zatrudnienia nie zgłaszał się do osoby zajmującej się sprawami kadrowymi z wnioskiem o wypłatę ryczałtu za noclegi, nie nocował też w hotelu, czy motelu. W pozwanej Spółce od dnia 1 listopada 2010 r. obowiązywał regulamin wynagradzania, zgodnie z którym pracownikowi po przedstawieniu rachunku za nocleg przysługuje zwrot poniesionych kosztów (§ 8 ust. 10 i § 11 ust. 10). S.W. zapoznał się z treścią obu regulaminów i zobowiązał się do ich przestrzegania.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Rejonowy uznał powództwo za nieuzasadnione. Po pierwsze, w ocenie Sądu Rejonowego, S.W., jako kierowca w transporcie międzynarodowym do dnia 3 kwietnia 2010 r. nie przebywał w podróży służbowej, nie ma więc podstaw do zasądzenia na jego rzecz ryczałtów za noclegi. Odnosząc się do roszczeń za dalsze okresy podniesiono, że na tle ustalonego stanu faktycznego nie ma wątpliwości, iż przedmiotem umowy stron było wynagrodzenie zasadnicze oraz świadczenie określone przez strony jako „dieta”. Umowa była w takim zakresie wykonywana niezależnie od obowiązującego stanu prawnego oraz zdefiniowania przez ustawodawcę pojęcia podróży służbowej w transporcie międzynarodowym. Stąd za każdy dzień pobytu za granicą S.W. otrzymywał kwotę 45 euro. Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.) kierowcy w podróży służbowej przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem tego zadania służbowego, ustalone na zasadach określonych w art. 77⁵ § 3-5 k.p. Według tej ustawy, w brzmieniu obowiązującym od dnia 3 kwietnia 2010 r., podróż służbową stanowi każde zadanie służbowe polegające na wykonywaniu, na polecenie pracodawcy, przewozu drogowego poza miejscowość, siedzibę pracodawcy lub wyjazdu poza miejscowość, siedzibę pracodawcy w celu wykonania przewozu drogowego (art. 2 pkt 4 w związku z pkt 7). Według art. 77⁵ § 1 k.p. pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na

pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową. W przypadku państwowej lub samorządowej jednostki sfery budżetowej, rozporządzenie określa wysokość oraz warunki ustalania należności przysługujących pracownikowi (§ 2). Warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowej pracownikowi zatrudnionemu u innego pracodawcy niż wymieniony w § 2 określa się w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę, jeżeli pracodawca nie jest objęty układem zbiorowym pracy lub nie jest obowiązany do ustalenia regulaminu wynagradzania (§ 3). W przypadku gdy przepisy wewnątrzzakładowe nie zawierają tych postanowień, pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów właściwych dla pracowników państwowej lub samorządowej jednostki sfery budżetowej.

Zdaniem Sądu Rejonowego, użyte w umowie o pracę określenie „dieta” na utrzymanie kosztów pobytu za granicą (w wysokości 45 euro) stanowiło wśród kierowców synonim wszystkich kosztów, jakie ponosili w związku z zagraniczną podróżą służbową. Ponadto S.W. nie wykazał, aby tak ustalona dieta była niższa niż minimum zastosowane przez ustawodawcę, tj. by kwota 45 euro nie wystarczała na pokrycie należności z tytułu diet i ryczałtu za noclegi. Szacunki prezentowane przez pozwaną oraz wyliczenia biegłego sądowego z zakresu księgowości uprawniają do przyjęcia przeciwnego poglądu. Zgodnie z przepisami obowiązującego w okresie objętym sporem rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2002 r. Nr 236, poz. 1991 ze zm., dalej jako rozporządzenie o zagranicznych podróżach służbowych) dieta jest przeznaczona na pokrycie kosztów wyżywienia i inne drobne wydatki (§ 4 pkt 1), natomiast wysokość diety za dobę podróży w poszczególnych państwach jest określona w załączniku do rozporządzenia (pkt 2). Za nocleg przysługuje pracownikowi zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym, w granicach ustalonego na ten cel limitu, w razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg, pracownikowi przysługuje ryczałt w wysokości 25% limitu (§ 9 pkt 1 i 2). Ryczałt ten nie przysługuje za czas przejazdu. Powyższe regulacje nie mają zastosowania, jeżeli

pracodawca lub strona zagraniczna zapewnią pracownikowi bezpłatny nocleg (pkt 4). Przy czym wymagany standard noclegu dla kierowcy międzynarodowego jest czymś innym niż nocleg w kabinie samochodu. Wobec powyższego Sąd Rejonowy uznał, że ryczałtowy dodatek do wynagrodzenia wypłacany przez pozwaną w kwocie 45 euro w pełni zaspokajał należności kierowcy z tytułu kosztów podróży, w tym noclegów. W okresie objętym sporem dieta krajowa wynosiła 23 zł, co stanowiło około 6 euro. W tej sytuacji nie ma podstaw, aby pojęcie „diety” ustalonej przez pozwaną zawężyć tylko do wyżywienia i drobnych wydatków. Pracownicy pozwanej otrzymywali 45 euro dziennie zatem na ryczałt za noclegi przeciętnie wypadało około 39 euro, co - jak wskazuje uzupełniająca opinia biegłego sądowego - w zupełności wystarczało na zaspokojenie roszczeń z tego tytułu. Tym samym, mimo że pracownicy pozwanej nie spali w hotelach, nie mają wierzytelności z tytułu ryczałtu za noclegi. Z tej przyczyny żądanie S.W. ponad wypłacone na dobę 45 euro Sąd Rejonowy uznał za nadużycie prawa podmiotowego w rozumieniu art. 8 k.p. Wypłacane przez pozwaną „diety” nie powodowały, że umowne ustalenia przez strony stosunku pracy były mniej korzystne niż przepisy powszechne w zakresie minimalnych kosztów wyżywienia (art. 77⁵ § 4 k.p.) i ryczałtu za nocleg (§ 9 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych).

Apelację od tego wyroku wniósł powód „Stowarzyszenie L.”, zarzucając zaskarżonemu wyrokowi naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 77⁵ § 1, 3, 4 i art. 5 k.p. w związku z § 2 pkt 2b i § 9 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy w [...] wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2016 r. oddalił apelację.

Sąd Okręgowy przyjął za własne ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz podzielił stanowisko tego Sądu, że w okresie do dnia 3 kwietnia 2010 r. pozwana nie była zobowiązana do wypłaty świadczeń z tytułu podróży służbowej pracownikom w transporcie, a po dniu 3 kwietnia 2010 r. kierowcy zawierając umowy o pracę z pozwaną mieli świadomość, że kwota 45 euro wypłacana z tytułu podróży służbowej obejmowała wszystkie świadczenia z tym związane. Podczas zawierania umowy o pracę zgodnym ustaleniem stron było, że świadczenia z tytułu podróży służbowej wynosić będą 45 euro dziennie. Wynagrodzenie było tak skonstruowane,

aby było na poziomie jednym z wyższych w branży, a strony przy zatrudnieniu uzgodniły, że kierowca będzie otrzymywał wynagrodzenie zasadnicze oraz 45 euro diety za każdy dzień pobytu za granicą, co było całkowitym dodatkiem do zatrudnienia, zawierającym także ryczałt za nocleg. Trafnie więc Sąd Rejonowy przyjął, że zgodnym zamiarem stron było, aby dieta w wysokości 45 euro zaspakajała wszystkie świadczenia należne pracownikowi w związku z zagranicznymi podróżami służbowymi. Wypłacana S.W. kwota 45 euro pokrywała więc wszystkie świadczenia z tytułu podróży zagranicznej - zarówno dietę, jak i ryczałt za nocleg. Świadczenie z tego tytułu były wypłacane pod skróconą nazwą „dieta”, jednak kwota ta traktowana była jako wypełnienie zobowiązania do zapłaty wszystkich świadczeń z tytułu podróży zagranicznych. W ocenie Sądu Okręgowego, S.W. kwotę „diety” traktował w przedstawiony powyżej sposób, gdyż w czasie trwania stosunku pracy nie zgłaszał roszczeń o zapłatę dodatkowych ryczałtów za noclegi, a także podpisał trzy umowy o pracę z pozwaną, godząc się na zaproponowane mu warunki.

Sąd Okręgowy wskazał na ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, że nocleg w kabinie samochodu ciężarowego, choćby najnowszej generacji, nie zapewnia pełnoprawnego, kompletnego i całkowitego wypoczynku umożliwiającego regenerację psychiczną i fizyczną zbliżoną do wypoczynku pracownika w miejscu jego zamieszkania. Niemniej jednak, stosownie do § 9 ust. 4 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych pracodawca nie ma obowiązku wypłaty pracownikowi należności z tytułu noclegu, jeśli zapewni podwładnemu bezpłatny nocleg. S.W. nie nocował w hotelach podczas podróży służbowych, a prawo do odpoczynku realizował w samochodzie ciężarowym, którym kierował. Miał jednak zapewniony przez pracodawcę bezpłatny nocleg na terenie Francji. W ocenie Sądu Okręgowego, niezależnie od braku obowiązku pracodawcy wypłaty świadczeń na pokrycie kosztów noclegów, S.W. miał jednak zabezpieczone środki finansowe na opłacenie noclegu w trakcie wykonywania obowiązków pracowniczych w postaci diety wypłacanej przez pracodawcę w kwocie 45 euro. Sąd Okręgowy podniósł, że pracodawcy z poza sfery budżetowej, jakim jest pozwana, mogą ustalać we własnym zakresie warunki wypłacania pracownikom należności z tytułu podróży służbowej, w tym także zwrot kosztów

noclegu. Jedynym ograniczeniem co do wysokości ustalonych diet jest wysokość diety krajowej (art. 77⁵ § 4 k.p.), która wynosi 23 zł dziennie. Opinia biegłego sądowego z zakresu księgowości potwierdziła, że świadczenie wypłacane przez pracodawcę z tytułu podróży służbowych pokrywało należności S.W. w wysokości minimalnej wynikającej z rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych. Ustalona w umowie o pracę kwota 45 euro była wyższa niż suma ryczałtów noclegowych przysługujących pracownikowi według przepisów powszechnych, jako że dieta za dobę podróży służbowej na obszarze i poza granicami kraju, zgodnie z art. 77⁵ § 4 k.p., nie mogła być niższa niż 23 zł. A zatem kwota wypłacana przez pozwaną pokrywała zarówno dietę, jak i ryczałt za nocleg.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną powoda „Towarzystwa L.” w całości. Skarżący domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylecia zaskarżonego wyroku i jego zmianę przez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od pozwanej na rzecz S.W. kwoty 53.204,01 zł tytułem należności za niewypłacone ryczałty za noclegi w okresie od dnia 1 lutego 2010 r. do dnia 19 listopada 2011 r. wraz z ustawowymi odsetkami, a także zasądzenia od pozwanej na rzecz skarżącego kosztów procesu za wszystkie instancje oraz zwrotu kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego:

1) art. 18 § 1 i § 2 k.p. w związku z art. 9 § 1 k.p. w związku z § 8 pkt 9 regulaminu wynagradzania z dnia 1 listopada 2010 r. i § 11 pkt 9 regulaminu wynagradzania z dnia 22 marca 2011 r. przez ich niezastosowanie i przyjęcie, że pracownika S.W. obowiązywały jedynie postanowienia umowy o pracę (zgodnie z wykładnią umowy o pracę dokonaną przez Sąd Rejonowy i Okręgowy wypłacana dieta w kwocie 45 euro zawierała w sobie dietę w wysokości 23 zł i w dalszej części ryczałt za nocleg), w sytuacji, gdy postanowienia te były dla pracownika mniej korzystne niż postanowienia regulaminów wynagradzania, które w § 8 pkt 9 (i odpowiednio w § 11 pkt 9) stanowiły, że „za czas podróży służbowej poza granicami kraju przysługuje pracownikowi dieta i inne należności wysokości: poza granicami kraju w wysokości - według zasad określonych przepisami

rozporządzenia” o zagranicznych podróżach służbowych;

2) § 2 ust. 2b w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych przez ich niezastosowanie w drodze analogii, w sytuacji gdy reprezentowany pracownik także w okresie do dnia 3 kwietnia 2010 r. niewątpliwie nocował za granicą, a pozwana nie zapewniła mu bezpłatnego noclegu;

3) § 9 ust 4 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że udostępnienie pracownikowi pomieszczenia socjalnego, do którego może on przynieść materac zamontowany w pojeździe ciężarowym i spędzić na tym materacu nocleg pod własną pościelą przyniesioną z pojazdu należy utożsamiać z zapewnieniem bezpłatnego noclegu w rozumieniu tego przepisu;

4) art. 65 § 2 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że prawidłowa i wszechstronna wykładnia umowy o pracę może całkowicie pomijać (być sprzeczna) treść umowy o pracę zwerbalizowaną na piśmie.

Skarżący podniósł, że w sprawie mają zastosowanie przepisy rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych z tego względu, że sama pozwana w regulaminach wynagradzania postanowiła, że „za czas podróży służbowej poza granicami kraju przysługuje pracownikowi dieta i inne należności w wysokości: poza granicami kraju w wysokości - według zasad określonych przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju”. Zdaniem skarżącego, zawarte w regulaminach odesłanie nie pozwala przyjąć, aby na podstawie postanowień regulaminów wynagradzania pracownika obowiązywały inne stawki diet i ryczałtów za noclegi, niż wynikające z tego rozporządzenia, które w przypadku pobytu na terenie Francji przewiduje dietę w wysokości 45 euro za dobę, a którą to dietę pracownik otrzymywał od pozwanej. Ponadto postanowienia regulaminów wynagradzania, które w świetle art. 9 § 1 k.p. są źródłem prawa pracy, dotyczące wysokości świadczeń z tytułu podróży służbowej, były niewątpliwie korzystniejsze dla pracownika, aniżeli ustalone przez Sąd Okręgowy postanowienia umowy o pracę.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o oddalenie skargi oraz o zasądzenie od skarżącego na jej rzecz kosztów postępowania. W piśmie procesowym z dnia 24 maja 2017 r. pozwana wniosła o uwzględnienie w tej sprawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (OTK-A 2016, poz. 93) stwierdzającego niezgodność przepisów prawnych stanowiących podstawę materialną powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega oddaleniu, mimo że nie wszystkie podniesione w niej zarzuty są bezzasadne.

Rozważania należy rozpocząć od przypomnienia, że kwestia minimalnej wysokości ryczałtów za noclegi była jednolicie postrzegana w orzecznictwie Sądu Najwyższego - odmiennie niż w orzecznictwie sądów powszechnych - po wyrażeniu stanowiska w tym przedmiocie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego w uchwale z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164 z glosą M. Skąpskiego OSP 2016 nr 5, poz. 49 oraz M. Miasko, LEX/el/ 2015) oraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2014 r., I PZP 3/14 (OSNP 2015 nr 4, poz. 47). W uchwałach tych przyjęto, że zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy.

Ocena prawna zmieniła się jednak po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, którzy orzekł, że art. 21a

ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał między innymi uznał za wadliwą konstrukcję odesłania zawartą w art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców nie tylko z uwagi na jej kaskadowy charakter, ale także ze względu na uregulowanie określonego rodzaju stosunków prawnych (tj. należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem przez kierowców podróży służbowej) poprzez odesłanie do nieadekwatnej dla tych stosunków materii uregulowanej w ogólnych zasadach przyjętych w art. 77⁵ § 3-5 k.p., co również jest sprzeczne z właściwą techniką stosowania przepisów odsyłających. Podkreślono, że racjonalny ustawodawca, decydując się na odrębne od przepisów ogólnych Kodeksu pracy uregulowanie definicji podróży służbowej w odniesieniu do określonej kategorii pracowników, powinien kierować się uzasadnioną potrzebą przyjęcia odmiennych rozwiązań prawnych wobec tej grupy, inaczej bowiem naraża się na zarzut niekonstytucyjnego zróżnicowania sytuacji prawnej podmiotów prawa. Jeśli ze względu na charakter wykonywanej pracy uznaje, że istnieje potrzeba odrębnej, szczególnej względem kodeksu pracy regulacji w odniesieniu do konkretnej kategorii pracowników, to ustanowienie tych przepisów powinno mieć charakter adekwatny do specyfiki wykonywanej przez nich pracy. Celem ustanowienia norm o charakterze *lex specialis* jest bowiem konieczność odmiennego od zasad ogólnych, bardziej odpowiedniego dla danego obszaru stosunków społecznych uregulowania prawnego wynikającego ze specyfiki tych stosunków. Ustanawianie przepisów o charakterze *lex specialis* samo w sobie musi uwzględniać specyfikę regulowanej dziedziny, inaczej bowiem nie ma podstaw do odstąpienia od zasad ogólnych, a działanie ustawodawcy może zostać uznane za nieracjonalne.

Po wydaniu powyższego wyroku Trybunału Konstytucyjnego Sąd Najwyższy wydał szereg orzeczeń, w których dokonał modyfikacji dotychczasowej, utrwalonej

już linii orzeczniczej w zakresie przysługujących kierowcom w transporcie międzynarodowym ryczałtów za noclegi. W swoich najnowszych orzeczeniach Sąd Najwyższy wskazuje między innymi, że konsekwencją powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, jest utrata aktualności uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, w zakresie, w jakim wskazywała ona, że postanowienia zakładowych przepisów prawa pracy regulujących kwestie świadczeń należnych kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym z tytułu podróży służbowych nie mogą przewidywać świadczeń w wysokości niższej niż przewidziane w aktach wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2017 r., II PK 409/15, LEX nr 2306366 oraz II PK 410/15, LEX nr 2306367). Przyjęto również, że dysponowanie przez kierowcę pojazdem z miejscem do noclegu, który uznał za wystarczający do odpoczynku i regeneracji sił, umożliwiło ograniczenie w zakładowym regulaminie wynagradzania świadczeń z tytułu zagranicznej podróży służbowej do wysokiej i stałej diety, pokrywającej wszystkie niezbędne wydatki socjalne kierowcy także z tytułu noclegów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16, LEX nr 22548054). Sąd Najwyższy wskazał także, że nie stanowi naruszenia prawa określenie w przepisach zakładowych lub w umowie o pracę powyższych należności w wysokości niższej od wysokości ryczałtów, przewidzianych w rozporządzeniach wykonawczych, wydanych na podstawie art. 77⁵ § 5 k.p. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2017 r., I PK 309/15, LEX nr 2273875). Wszystkie wypowiedzi Sądu Najwyższego po dacie ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego mają zatem wspólny mianownik. Bez względu na towarzyszącą argumentację polega on na tym, że rozliczenie kosztów noclegu kierowcy, jeśli zostało usankcjonowane w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania bądź umowie o pracę może być mniej korzystne od 25% ryczałtu za nocleg, o którym mowa w rozporządzeniu o zagranicznych podróżach służbowych. Zwrócić także należy uwagę, że powyższe stanowisko zostało uwzględnione w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17 (LEX nr 2379708), w której Sąd Najwyższy przyjął, że po pierwsze u pracodawcy „prywatnego” ryczałt za nocleg może być w układzie zbiorowym pracy, regulaminie

lub umowie o pracę ustalony na niższym poziomie niż w rozporządzeniu dotyczącym sfery budżetowej, po drugie sąd ma prawo (obowiązek) szacunkowo badać, czy przyjęty pułap ryczału daje kierowcy realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w godnych i regenerujących warunkach. W razie stwierdzenia, że wyznacznik ten nie został zrealizowany, należy rozważyć, czy pracownik nabywa prawo do zapłaty, a przy ustalaniu należnej kwoty trzeba uwzględnić jednostkowe okoliczności sprawy, a gdy ściśle ustalenie wysokości żądania nie jest możliwe lub nader utrudnione, sąd ma prawo skorzystać z rozwiązania przewidzianego w art. 322 k.p.c. (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2017 r., II PK 122/16, LEX nr 2312474).

Mając na uwadze powyższe tezy, zachodzi konieczność spojrzenia na zarzuty skargi kasacyjnej z uwzględnieniem orzecznictwa Sądu Najwyższego, wydanego po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, oraz ustalonego w sprawie stanu faktycznego, którym Sąd Najwyższy jest związany, ponieważ w skardze kasacyjnej brak jest podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. - naruszenia przepisów postępowania mającego wpływ na wynik sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 marca 1997 r., II CKN 18/97, OSNC 1997 nr 8, poz. 112; z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 175/05, LEX nr 424367; z dnia 5 maja 2010 r., II PK 343/09, LEX nr 603420). Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹³ § 2 k.p.c. wiąże zatem ustalenia faktyczne, na których oparto zaskarżony wyrok. Z ustaleń Sądów obu instancji wynika, że strony w umowie o pracę uzgodniły, iż kwota diety 45 euro za dobę obejmuje nie tylko wyżywienie podczas podróży służbowej, ale również ryczałt za noclegi, a tak ustalona kwota w zupełności zaspokajała należności S.W. z tytułu odbywanych podróży, w tym noclegów. W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że ustalenie treści oświadczenia woli należy do ustaleń faktycznych i wchodzi w zakres podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sądu, a uchybienia w tym zakresie mogą być - z ograniczeniami przewidzianymi w art. 398 § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c. - wykazywane w ramach podstawy przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie wystarczy więc zarzut naruszenia art. 65 § 2 k.c. i twierdzenie, że wola stron była inna niż ustalono, gdy nie zostały podważone ustalenia, na podstawie których stwierdzono taką wolę stron (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 175/05, LEX nr

424367; z dnia 26 stycznia 2011 r., I UK 281/10, LEX nr 786372; z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 93/11, LEX nr 1163333; z dnia 4 kwietnia 2014 r., II CSK 405/13, LEX nr 1480316). Ponadto rozbieżność pomiędzy umową o pracę a regulaminem wynagradzania (art. 77⁵ § 3 k.p.) byłaby wtedy, gdyby regulamin określał kwotę diety, co w rozpoznawanej sprawie nie miało miejsca z uwagi na ogólne odesłanie do zasad określonych rozporządzeniem o zagranicznych podróżach służbowych, które właśnie uszczegóławiały postanowienia umowy o pracę (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14, LEX nr 1816556; z dnia 17 maja 2017 r., II PK 106/16, LEX nr 2306361; z dnia 30 maja 2017 r., I PK 148/16, LEX nr 2319690). Dodatkowo kwestia ta przestaje mieć pierwszoplanowe znaczenie wobec motywów wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15. Skarżący zdaje się nie dostrzegać, że strony w umowie o pracę w § 4 określiły, iż pracownik będzie otrzymywał kwotę 45 euro na pokrycie wszystkich kosztów na każdy dzień pobytu poza granicą w podróży służbowej, a ustalone w tej wysokości koszty nie są mniej korzystne niż przepisy powszechne w zakresie minimalnych kosztów wyżywienia (art. 77⁵ § 4 k.p.) i ryczałtu za nocleg (§ 9 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych). Powyższe okoliczności powodują, że nie można za uzasadniony uznać zarzutu skargi kasacyjnej sprowadzającego się do twierdzenia, że ustalona kwota „diety” 45 euro za każdy dzień pobytu pracownika za granicą dotyczyła tylko kosztów wyżywienia. Tym samym za bezzasadny należy uznać zarzut naruszenia art. 18 § 1 i § 2 k.p. w związku z art. 9 § 1 k.p. w związku z § 8 pkt 9 i § 11 pkt 9 regulaminów wynagradzania.

Zgodzić jedynie należy się ze skarżącym, że Sądy obu instancji błędnie uznały, iż skoro do dnia 3 kwietnia 2010 r. podróż kierowcy transportu międzynarodowego nie była podróżą służbową, to brak jest podstaw do żądania przez pracownika zatrudnionego na stanowisku kierowcy w transporcie międzynarodowym odpowiedniej rekompensaty tytułem należności związanych z odbywaniem podróży. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że chociaż do dnia 3 kwietnia 2010 r. - czyli do nowelizacji ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (Dz.U. Nr 92, poz. 879 ze zm.) - podróż kierowcy transportu międzynarodowego nie była podróżą służbową w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p., to

jednak zwiększone koszty utrzymania kierowcy w czasie wykonywania zadań poza miejscem zamieszkania powinny być rekompensowane, choćby przez analogiczne stosowanie rozporządzeń o podróżach służbowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2011 r., II PK 234/10, OSNP 2012 nr 9-10, poz. 119 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 i powołane tam orzeczenia). Niemniej jednak mimo błędnego uzasadnienia w tym zakresie zaskarżony wyrok odpowiada prawu, bowiem, jak wynika z ustaleń stanu faktycznego, od samego początku zatrudnienia wynagrodzenie S.W. składało się z „wynagrodzenia zasadniczego, ryczałtu za pracę w godzinach nadliczbowych oraz diety w wysokości 45 euro za każdy dzień pobytu poza granicami Polski”, a „zgodnym zamiarem stron było, aby dieta 45 euro za dobę zaspokajała wszystkie świadczenia należne pracownikowi w związku z zagranicznymi podróżami służbowymi. Nie może także zniknąć z pola widzenia, że Trybunał Konstytucyjny stwierdzając w wyroku z dnia 4 października 2005 r., K 36/03 (OTK-A nr 9, poz. 98), że art. 77⁵ § 2, 3 i 4 k.p. jest zgodny z art. 2, art. 24 i art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 36 Konstytucji, przeanalizował motywy ustawodawcze, które zadecydowały o treści art. 77⁵ § 2, 3 i 4 k.p., wskazując, iż dyferencjacja podmiotowa zadekretowana normatywnie przez art. 77⁵ § 2, 3 i 4 k.p. podyktowana jest potrzebą racjonalizowania wydatków pracodawców. Wobec tego pracodawcy „prywatni” mogą określać świadczenia z tytułu podróży służbowej na niższym poziomie niż wynikający z art. 77⁵ § 2 k.p. i wydanego na jego podstawie rozporządzenia. Już z tego względu nie ma racji skarżący zarzucając, że zwrot kosztów podróży S.W. powinien uwzględniać wysokość diet w wysokości ustalonej rozporządzeniem o zagranicznych podróżach służbowych dla podróży odbywanych na terenie Francji.

Uznając, że pozwana zapewniła pracownikowi zwrot wszystkich kosztów z tytułu odbywanych podróży służbowych, wypłacając w tym celu „diety” w kwocie 45 euro dziennie, bezprzedmiotowe stają się rozważania dotyczące naruszenia zaskarżonym wyrokiem § 9 ust. 4 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że udostępnienie pracownikowi pomieszczenia socjalnego, do którego może on przynieść materac zamontowany w pojeździe ciężarowym i spędzić na tym materacu nocleg pod

własną pościelą przyniesioną z pojazdu, należy utożsamiać z zapewnieniem bezpłatnego noclegu w rozumieniu tego przepisu. Tylko dla porządku należy w tym miejscu zaznaczyć, że zapewnienie bezpłatnego noclegu w rozumieniu przepisów rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych nie polega wyłącznie na zapewnieniu pracownikowi „miejsca do spania”, bowiem wiąże się także z rekompensatą za uciążliwości wynikające z takiego noclegu, tj. kosztami użycia i prania pościeli, kosztami sanitarnymi. W takiej sytuacji ryczałt za nocleg może być mniejszy niż w wysokości 25% ryczałtu noclegowego wedle § 9 ust. 4 rozporządzenia o zagranicznych podróżach służbowych, ale brak podstaw do przyjęcia, że w ogóle pracownikowi taki ryczałt za nocleg nie przysługuje.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

kc